

**Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja
kestävän käytön kansallisen strategian ja toimintaohjelman
toteutusta ja seurantaa edistävä työryhmä 2017–2021
(YM039:00/2016)**

**KOKOUSPÖYTÄKIRJA
4.10.2017**

TYÖRYHMÄN KOKOUS 3/2017 (kokous 3)

Aika: Tiistai 5.9.2017, klo 9.00–11.00
Paikka: Valtioneuvoston kokoustila Jakovara 1 + 2, Mariankatu 9, Helsinki
Läsnä: Mikko Kuusinen, ympäristöministeriö (VPJ)
 Marina von Weissenberg, ympäristöministeriö
 Ilkka Heikkinen, ympäristöministeriö
 Eriika Melkas, ympäristöministeriö
 Armi Liinamaa, valtiovarainministeriö
 Matti Nummelin, ulkoasiainministeriö
 Sami Heikkilä, puolustusministeriö
 Johanna Niemivuo-Lahti, maa- ja metsätalousministeriö
 Janne Mänttari, liikenne- ja viestintäministeriö
 Hanna Korhonen, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö
 Mika Honkanen, työ- ja elinkeinoministeriö
 Inka Musta, Metsäteollisuus ry
 Anna-Rosa Asikainen, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
 Pekka Vuorinen, Rakennustuoteteollisuus RTT ry
 Miira Riihinen, Kuntaliitto
 Minna Mättö, Kuntaliitto
 Kaisa Pajanen, Helsingin kaupunki
 Jaana Lehtimäki, Suomen Akatemia
 Mervi Heinonen, Metsähallitus
 Pauli Wallenius, Metsähallitus
 Leif Schulman, Luonnontieteellinen keskusmuseo
 Jukka-Pekka Jäppinen, SYKE, luontoympäristökeskus
 Marko Svensberg, Suomen riistakeskus
 Petra Magga-Vars, Saamelaiskäräjät (etäyhteydellä)
 Pasi Kallio, Suomen luonnonsuojeluliitto
 Ari-Pekka Auvinen, SYKE, luontoympäristökeskus, asiantuntijasihteeri
 Marja Pylvänäinen, SYKE, luontoympäristökeskus, sihteeri
 Matti Laitio, ympäristöministeriö, vierailija
 Elisa Lähde, Aalto yliopisto, vierailija
 Raisa Kiljunen-Siirola, Helsingin kaupunki, vierailija

1. Kokouksen avaus

Työryhmän varapuheenjohtaja Mikko Kuusinen (YM) avasi kokouksen kello 9.05 ja toivotti kaikki tervetulleeksi.

2. Edellisen kokouksen pöytäkirja

Edellisen kokouksen pöytäkirja (kokous 2, 9.5.2017) hyväksyttiin muutoksella ”Turun kansallinen kaupunkipuisto perustettiin vuonna 2013”.

3. Asialista

Asialista hyväksyttiin kokouksen työjärjestykseksi.

4. Ajankohtaiset asiat

- Budjettiriihissä on Metso saanut rahoitusta lisää 10 miljoonaa €, joista YM:lle 8 ja MMM:lle 2 milj. Tavoite 96 000 hehtaaria pystytään saavuttamaan, mikä on hyvä lisäpanos metsäluonnon turvaamiseen.
- Luontolahja 100-vuotiaalle Suomelle, vapaaehtoisia suojelupäätöksiä tehty 570 hehtaaria, vireillä 450 hehtaaria. Kunnat ovat antaneet alueita suojeluun yksityisten lisäksi. Tavoite 1 800 hehtaaria.
- Rahaa tullut mm. vaelluskalahankkeisiin ja matkailun kärkihankkeeseen. Metsähallitus sai lisärahoitusta. Ensi vuoden budjetti on varsin hyvä luonnon monimuotoisuuden puolesta.
- 26.8. liputettiin Suomen luonnon päivän kunniaksi.
- 2020-BD-tavoitteiden pohtiminen on aloitettu EU:ssa.

5. Maa- ja metsätalousministeriön ajankohtaiset luonnon monimuotoisuuden painopisteet – neuvotteleva virkamies Johanna Niemivuo-Lahti, maa- ja metsätalousministeriö (10 min.)

Johanna kertoi MMM:n roolista BD-asioissa. Työn taustalla on BD-strategia ja toimintaohjelma ja päärooli on kestävässä käytössä. Toimintaohjelman 105 toimenpiteestä MMM on päävastuussa 35:ssä ja mukana 46:ssa, eli MMM on yhteensä 81/105 toimenpiteessä mukana. Nämä eivät koske vain maataloutta ja metsiä, vaan myös riistaa, kaloja poroja, vesitaloutta, geenivarjoja ja haitallisia vieraslajeja. Toimenpiteitä toteutetaan mm. säädösvalmistelulla, strategioiden ja ohjelmien, tutkimus- ja kehittämishankkeiden sekä tulosohjauksella.

Keskustelua

Rudus lahjoitti elokuussa Vuokon Luonnonsuojelusäätiölle suojeltavaksi 33 ha Hausjärvellä. Alue on lopetettu ja kunnostettu sorakuoppa, joka on maisemoitu Lumo-menetelmällä tyylikkäästi ja paikallinen urheiluseura Ryttylän Kiri on rakentanut sinne frisbeegolfradan ja senioreille soveltuvan ulkoilureitin. Säätiö, Hausjärven kunta ja Ryttylän Kiri ovat sitoutuneet säilyttämään alueen biodiversiteettiä eli pitämään sen avoimena paahdealueena ja vieraslajeista vapaana. Alueella esiintyy mm. lukuisia paahdehyönteisten kannalta merkittäviä kasvilajeja ja useiden kasvilajien kasvustot ovat riittävän laajoja ja hyvälaatuisia, jotta uhanalaiset hyönteiset (mm. 2 uhanalaista perhoslajia) voisivat muodostaa pysyviä kantoja.

Suomen Akatemia on mukana kansainvälisessä haussa. Haku on avautumassa Biodiversa-verkostossa, jossa mukana Scenarios of biodiversity and ecosystem services. Horisont-yhteyshenkilö on Jaana Lehtimäki. Myös kestäväan urbanisaatioon liittyvä haku, vihreä infra, on meneillään.

Vauhdissa on myös metsäluonnon hanke, jossa mm. lisää lahoppua metsiin -kampanja. Varmistunut rahoitus tutkimushankkeelle Lukelle ja Sykelle, jolla rahoitetaan myös turvemaiden suojelua.

Ministereiden pyöreän pöydän prosessi jatkuu.

6. Suomen toimintaohjelman Kaupungit ja biodiversiteetti kohtien 80 ja 81 sekä Luonnontila.fi:n (indikaattorit) esittely – neuvotteleva virkamies Marina von Weissenberg, YM (10 min.)

Toimintaohjelman toimenpiteet 80 ja 81 liittyvät kaupunkiluontoon. TP 80: Hidastetaan kaupunkien ja taajamien luonnon monimuotoisuuden köyhtymistä. TP 81: Täydennetään Suomen kansallisten kaupunkipuistojen verkostoa.

Kaupunkiluonnon monimuotoisuuden kehittämisen haaste on, ettei vaikuttavia mekanismeja tunneta riittävästi eikä kaupunkiluontoa kyetä arvottamaan riittävästi. Kaupunkien viheralueet kytkeytyvät ympäröivän maaseudun luontoon, joten kehittämishaasteet ulottuvat myös maaseudulle.

Tavoitteena on parantaa kaupunkiluonnon tiedon tasoa ja edistää sen saatavuutta maankäytön suunnittelun ja päätöksenteon pohjaksi.

Työ bd-strategian toteuttamiseksi on edennyt pääosin hyvin. Väliarviointi tehtiin 2016.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-11-4704-3>. Strategia ja toimintaohjelma http://www.ym.fi/fi-FI/Luonto/Luonnon_monimuotoisuus/Strategia_ja_toimintaohjelma

Ari-Pekka kertoi SYKEN tekemistä kaupunkiluontoon liittyvistä faktalehtisestä ja Policy Briefistä, jotka olivat jaossa. Hän kertoi myös kaupunki-indikaattoreiden kehittämisestä.

Katso: <https://www.luonnontila.fi/fi/elinymparistot/rakennetut-ymparistot/> (indikaattorit RK1–RK6)

7. Kaupunkien mahdollisuudet ja haasteet tavoitteiden toteuttamisessa – ympäristöpäällikkö Miira Riipinen, Kuntaliitto (10 min.)

Miira totesi, että oli hienoa kun saatiin kaupunkiaiheinen kokous.

Kuntien velvollisuudet muodostuvat Kuntalaista KL, Maankäyttö ja rakennuslaista MRL ja Luonnonsuojelulaista LSS. Keinoja ovat mm. maankäytön suunnittelu, kaavojen toteutus, alueiden ja maiden ylläpito, laillisuusvalvonta, hankinnat, maapolitiikka ja valistus. Hyvä toiminta edellyttää poliittista tahtotilaa ja kaupungin sisäistä yhteistyötä sekä kuntatoimijoiden koulutusta ja muuta tukemista. Toiminnassa on muistettava kunnallinen päätöksentekoprosessi, kaupunkien erilaisuus ja maankäytössä yhteen sovitettavat tavoitteet.

Muita huomioita: kaupunkeja koskeva BD-raportointia hankaloittaa kuntien tilastoinnin puutteet, luontotietojen hajallaan olo ja aineistojen erilaaisuus, yms.

Miira oli tiedustellut ennen kokousta mitä on joissakin kunnissa meneillään työssä monimuotoisuuden hyväksi. (katso Miiran kalvoista). Yleisesti ”mennään lumo edellä”.

Päättäjien sitoutuminen, yhteistyö, luontotiedon kulku, rahallinen tuki, laadukkaat luontoselvitykset edistävät luonnon monimuotoisuuden suojelua kaupungeissa. Suojelun edistämistä haittaavat sitoutumisen puute, resurssien puute, kielteiset asenteet, tiedonkulun esteet, rakentamispaine, yms.

8. Helsingin kaupungin esimerkit monimuotoisuustyöstä – johtava ympäristökasvattaja Kaisa Pajanen, Helsingin kaupunki (15 min.)

Kaisa esitteli Helsinkiä – urbaania luontoparatiisia – ja Helsingin luonnon monimuotoisuuden turvaamista. Helsingistä on tehty kartta-analyseja, jotka valmistuvat 2018. Analyysien perusteella lähes jokaisella on lähivirkistysalue alle 300 metrin päässä kotoa, samoin lähimetsä 40 %:lla ja 43 % varhaiskasvatuspaikoista sijaitsee alle 300 metrin päässä metsästä.

Kaupungin LUMO-ohjelman 6 päätavoitetta ovat monimuotoisuuden turvaamisen pohja. Yli 80 % toimenpiteistä on toteutunut tai käynnissä. Loppuraportti valmistuu vuoden 2017 aikana. Helsingin luonnonsuojeluohjelman tavoitteena on suojelupinta-alan kaksinkertaistaminen vuoteen 2024 mennessä. Ohjelma laadittiin yleiskaavan kanssa samanaikaisesti. Metsäverkostosta on tehty selvitys.

Helsingin luontotietojärjestelmä (LTJ) on ollut jo pitkään käytössä noin 200 suunnittelijalla. Virkaversioksi on yleisöversio. Aineistoa täydennetään tai päivitetään vuosittain.

Kaupungilla on Luonnonhoidon linjaus 2011, joka sisältää periaatteet, toimintatavat ja tärkeimmät toimenpiteet. Seurannasta vastaa kaupunginjohtajan nimeämä luonnonhoidon työryhmä, jossa on myös luontojärjestöjen edustajia. Kaupungilla on myös Vieraslajilinjaus 2015–2019, joka on tavoiteohjelma, mutta resursseista on pula.

Tärkeitä edistysaskeleita ovat yhteistyö luontojärjestöjen kanssa, lahoppun määrän lisääntyminen, Metso-kohteiden huomioiminen, niittyjen hoito, vieraslajien torjunta, pienvesien kunnostus ja uuden tiedon tuottaminen, mutta ongelmakohtia on vielä viheryhteyksien luomisessa, luontotyyprien tunnistamisessa, ekosysteemien huomioimisessa, tiedon ja LUMO-indikaattoreiden puutteellisuus sekä vieraslajien lisääntyminen resurssien puuttuessa. Tärkeitä asioita juuri nyt ovat mm. miten luonnon monimuotoisuus turvataan tiivistyvässä kaupunkirakenteessa, miten ekologiset yhteydet toteutetaan ja kuinka kulkua ohjataan luontoalueilla.

Viherverkoston ekologisen laadun etenemispolku: säilytä > kytke yhteen > mahdollista uusi.

Vihherkerroin on työkalu tonttien vihertehokkuuden mittaamiseen maankäytön suunnittelun tueksi. Vihherkerroin on pisteytetty viherpinta-ala jaettuna kokonaispinta-alalla. Helsingin vihherkerrointyökalu <http://ilmastotyokalut.fi/vihrea-infrastrukturi/viherkerroinmenetelma/>

Helsinki pyrkii luontosuhteen vahvistamiseen mm. luontokoulutoiminnalla, luontoretkillä ja kursseilla. Helsinki on myös helposti saavutettava luontomatkailukohde, omatoimisesti tai ohjatusti, jossa on monipuolinen luonto metsästä merelle. Kaupunkiluonto-opas on tulossa mobiililaitteisiin 2018 (citynature.eu, linkitetään myhelsinki.fi-sivuston luonto-osaan).

Helsingin uusi kaupunkistrategia 2017–2021 ”Maailman toimivin kaupunki”. Metsät ovat keskeisenä tavoitteena. Päätös kansallisesta kaupunkipuistosta tehdään kuluvan valtuustokauden aikana.

Lumoava Helsinki -kirja – 200 luontoelämystä, retkiopas

<https://www.editapublishing.fi/muut/tuote/lumoava-helsinki-200-luontoelamysta>

9. Tutkijaryhmä kaupunkien luontokysymyksiä ratkomassa – maisema-arkkitehti Elisa Lähde Aalto yliopisto (VirMa) (10 min.)

Vihreä infrastruktuuri ja maisema, VirMa, perustettu 2014. Hankkeita: 2015 ”Haasteet”, Koneen säätiö rahoitti. 2016–2018 iWater integrated stormwater management (EU Interreg-hanke), KaHra kasvillisuus urbaaneissa hulevesirakenteissa, Turun rankkasadepilointi.

VirMan tavoitteena on tunnistaa, mitkä ovat keskeisimmät vihreän infrastruktuurin haasteet ja mitä keinoja on käytössä/käytettävissä sekä mitä uutta tietoa ja yhteistyötä tarvitaan haasteiden ratkaisemiseksi.

Tutkimusryhmä kehitti yhteistoimintamallin, jossa tehdään ensin esiselvitys, sitten useamman työpajan sarja, väleissä syötteitä, lopuksi loppuseminaari.

Keskeisimmät haasteet ovat arvomaailmojen ristiriitaisuus, prosessi ja sen vaiheiden yhteensovittaminen, yhteistyön ja ohjauksen puute, osaamisen ja asiantuntijuuden puute ja uusien ratkaisujen epäileminen sekä tekniset ratkaisut, vastuut ja kustannustekijät. Yhteistyö eri toimijoiden kesken on haasteellista. Lisäksi globaalit ilmiöt kuten ilmastonmuutos ja kaupungistuminen haastavat kaupunkisuunnittelua.

Tunnistettuja ratkaisuja ovat kouluttamisella ja tiedon lisäämisellä asenteisiin vaikuttaminen, rajat ylittävä yhteistyö, hyvien esimerkkien levittäminen, taloudelliset kannustimet ja tekninen tuki.

Uusia avauksia: SCUBA-hanke Nature based solution for inclusive metropolitan urban regeneration (Horizon 2020 sekä Water sensitive urban design -skenaariot).

10. Lainsäädäntötausta – Luonnon monimuotoisuus maankäyttö- ja rakennuslain kokonaisuudistuksessa – ympäristöneuvos Matti Laitio, YM (20 min.)

MRL:n toimivuusarvioinnin päätelmiä 2013: Maankäyttö- ja rakennuslaki (MRL) mahdollistaa luontoarvojen huomioon ottamisen kaavoituksessa. Luonnonarvojen huomioimista osana viherrakennetta on syytä kehittää. Viherrakenteen käsite tulisi selkeämmin nostaa näkyviin maankäyttö- ja rakennuslaissa. Kaavojen toteutuminen voi estyä kuitenkin silloin, kun alueelta löytyy havaintoja luonnonsuojelulain nojalla suojeltavista lajeista tai luontotyypeistä. Selvityksissä ja vaikutusten arvioinneissa tulisi viherrakenteen ja ekosysteemipalvelujen näkökulmat nostaa nykyistä paremmin esiin. Kompensatioon liittyviä menetelmiä on myös syytä kehittää (kytketty myös kaavoitukseen).

Toimintaympäristö ja kaavajärjestelmä ovat muutoksessa, mm. maakuntauudistus ja hallinnon rakenteen uudistukset. Ajatus uudistaa alueiden käytön suunnittelujärjestelmää perusteellisemmin on kypsynyt tällä hallituskaudella. MRL:ia on muutettu useita kertoja ja lain punainen lanka on katoamassa.

Tiilikaisen linjaus miten asiassa edetään: valmistaudutaan, tehdään tiekarttaa ja laajennetaan tietopohjaa. Tavoitteena, että uudistettu lainsäädäntö olisi valmiina ensi vuosikymmenen alussa.

Verkkoavioirihi, johon osallistui 540 henkilöä, oli keväällä 2017. Siellä tuli täysin vastakkaisiakin näkemyksiä. Ministeri on halunnut koota ”viiden viisaan ryhmän” pohtimaan uudistusta. Tärkeää on pohtia kaavoituksen ydintehtäviä, mitä asioita ja millä tavalla kaavoituksessa on syytä käsitellä. Ryhmän työ valmistuu syksyn 2017 aikana.

* **Kommenttipuheenvuoro maankäyttö- ja rakennuslain uudistuksesta** – maisema-arkkitehti Raisa Kiljunen-Siirola Helsingin kaupunkiympäristön toimiala (10 min.)

Kommenttipuheenvuorossaan Raisa yhtyi Matti Laition puheenvuoroon, että MR-lain tavoitteet ovat hyviä, mutta kaavoituksessa on yhteensovittamisen ongelma. Kaupunkirakenne tiivistyy, virkistyskäyttäjät lisääntyvät, joten paine lisääntyy. Alkuperäisluonto vähenee, ekologisten verkostojen eheyttämisen tarve sekä virkistysalueiden riittävydestä huolehtiminen on tärkeää. Raisa totesi, että Helsingin luontotieto on harvinaisen laajaa. Perustamisselvitys kansallisen kaupunkipuiston perustamisesta on tekeillä.

Lain valmistelun tavoite on voida reagoida nopeasti erilaisiin tarpeisiin, mikä edellyttää tavoitteellista viherverkoston suunnittelua ja luontotiedon ylläpitoa sekä tiedon soveltamista suunnitteluun.

MRL:n yleiset tavoitteet ja yleiskaavan ja asemakaavojen sisältövaatimukset 39§ ja 54§ edellyttävät luonnonarvojen vaalimista. Kehittämisenäkökulma otettava mukaan, samoin kompensatioajatus ja viherverkostotarkastelu,

Helsingin kestävä viherrakenne -selvitys on tehty yleiskaavan valmisteluun. Yleiskaava sopii mittakaavaltaan kaupunkiekologisten verkostojen tarkasteluun.

Helsingin yleiskaavassa on uusi esitystapa: tavoitteet kaupunkiluontoverkostolle, tavoitteet virkistys- ja viherverkostolle sekä yleiskaavan viheryhteydet kartoilla. Suunnittelussa on otettava huomioon luonnonsuojelun ja luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaat alueet ja turvattava niiden arvojen säilyminen.

11. Keskustelua – Moderaattorina ympäristöpäällikkö Miira Riipinen, Kuntaliitto (20 min.)

Ideoita ja keinoja, miten voidaan tehostaa luonnon monimuotoisuustyötä

Miten toimialasi edistää luonnon monimuotoisuutta?

Pekka Vuorinen, Rakennusteollisuus RT ry.: Toimiala voi edistää luonnon monimuotoisuutta hyödyntämällä jätteitä, välttämällä ympäristöhaittoja, massankoordinoinnilla (vältetään läjittämistä ja kuljettamista kauas), rakentamalla jo ruskeille alueille (brown land green land), poistamalla vastakkainasetteluja sekä tiedolla.

Pasi Kallio, ympäristönsuojelun-lakimies, SLL: SLL:llä on laaja verkosto ja sen hyödyntäminen toisi lisäarvoa. Ylimielistä asennetta on ollut SLL:lla kohtaan. Valittaminen on keino, johon reagoidaan. Luontonselvitysten laadun parantaminen edistäisi. Resursseista pulaa. Osallistamista pitäisi saada paremmaksi.

Matti Laitio, ympäristöneuvos, YM: Miten kansalaisosallistamista edistettäisiin? Kaavoitus on väline. Kaava on puitteiden puitteet. Tärkeää on eri toimijoiden välisen yhteistyön kehittäminen.

Raisa Kiljunen-Siirola, maisema-arkkitehti, Helsingin kaupunki: Vuorovaikutusta on järjestetty kyllä, mutta miten saada tietyt näkökulmat näkyville. Isot linjat eivät ole ylimielisyyttä, vaan asian esittämisen oikea taso otettava huomioon. Jos esim. yksittäisestä lajista kyse on käsiteltävä alemmalla tasolla. Kysymys on siitä, millä kaavatasolla mihinkin asiaan voidaan vaikuttaa parhaiten.

Mitä tarkoittaa kaupungistuminen. Mikä aalto vaikuttaa juuri nyt?

Ilkka Heikkinen, YM: Kaupungit ovat tunnettuja ja rajattuja alueita. Vihreät yhteydet on katsottava kaupungin sisällä, mutta vaikutukset ulottuvat myös alueen ulkopuolelle ja ulkopuoliset haitat ulottuvat myös alueen sisään. Luonnon dynamiikan muutos on ilmastonmuutoksen aiheuttamaa. Jos halutaan välttää paikalliset sukupuutot, on toimittava kaupungin sisällä. Liikehdintää on odotettavissa. Suojelualueverkostonkin on sopeuduttava. Maakuntaudistus voi olla mahdollisuus. Miten siitä tehdään uudistus, joka palvelee luonnon monimuotoisuuden turvaamista.

Keskustelun lopuksi todettiin, että ilmastonmuutos vaatii tiivistämistä, josta kärsii luonnon monimuotoisuus, ja että ihminen on kaupungeissa keskeinen laji.

12. Muut asiat

Esille ei tullut muita asioita.

13. Kokouksen päättäminen

Kokouksen puheenjohtaja Mikko Kuusinen päätti kokouksen kello 11.33.

Seuraavat kokoukset:

Tiistai 28.11. kello 9–11, Metsähallitus, Luontopalvelut, Tikkurila (Metsähallitus isännöi)

Mikäli kokousaika ei sovi, jäseniä pyydetään järjestämään varahenkilö paikalle.

Puheenjohtaja

Mikko Kuusinen, ympäristöministeriö

Sihteeri

Marja Pylvänäinen, Suomen ympäristökeskus

Jakelu: Työryhmän puheenjohtaja, varapuheenjohtaja, jäsenet, sihteerit ja pysyvät asiantuntijat.